સૂફીઈઝમની

હકીકત તેના પર વાંધા અને જવાબો

:: સંપાદક ::

પટેલ શબ્બીર અલી રઝવી દયાદરવી

તંત્રી : બરકાતે ખ્વાજા (માસિક)

GRWB/059/Bharuch/02

અંજુમને રઝાએ મુસ્તફા-દયાદરા

C/o. ફયઝાને રઝા મંઝિલ, મુ.પો. દયાદરા–૩૯૨૦૨૦,

તા. જિ. ભરૂચ, ગુજરાત–ઈન્ડિયા

ફોન : (૦૨૬૪૨) (ઓફિસ) ૨૮૦૦૧૧, ૯૪૨૭૪૬૪૪૧૧

Web. barkatekhwaja.net

Email : anjuman2006@hotmail.com

પ્રકાશન નં. : ૧૭૬	આવૃત્તિ–૧	પ્રત : ૪૫૦૦
૬–રજબુલ મુરજ્જબ	હિ.સ. ૧૪૩૧	જુન–૨૦૧૦

પોસ્ટકાર્ડ લખી કે SMS કરી મફત મંગાવો !

94274 64411 અથવા 94278 17399

નૂરાની

આર્ટ–દયાદરા

અનુક્રમણિકા

- સૂફીઈઝમના વિરોધીઓની ગૈર ઈસ્લામી વાતો 04
- "સૂફી" સંબોધન વિશે સંક્ષિપ્ત ચર્ચા 06
- તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ–સૂફીપણા)ની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ 07
- ઝાહિદ તથા આબિદ અને સૂફીમાં ફરક 08
- તસવ્વુફની અસલ હક઼ીક઼ત શું છે ? 08
- શું સૂફીઈઝમ કુર્આન હદીષ બહારની ચીજ છે ?! 11
- શું સૂફીઈઝમ જાહિલો તથા અનપઢોનો મસ્લક છે ?! 16
- શું સૂફીઓ સન્યાસી જેમ જીવતા હતા ?! 18
- શું સૂફીઈઝમ કોઈ નશો છે જે અમલને પાંગળો કરે છે ?! 21
- અખંડ ભારતમાં ઈસ્લામ કોણે ફેલાવ્યો ? 21
- દુનિયામાં ઈસ્લામના પ્રચારમાં સૂફીઓનો કિરદાર 23
- સૂફીઓ વિશે ગૈરો શું કહે છે ?! 26
- અંતમાં જરૂરી ગુઝારિશાત 27
- "બનાવટી સૂફી" વિશે સાચા સૂફીઓ શું કહે છે ? 30
- પીર થવાની શરતો 34

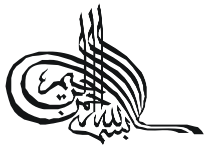

نَحْمَدُهٗ وَ نُصَلِّی عَلٰی رَسُوْلِهِ الْكَرِيْمِ

કુર્આન તથા હદીષની શમ્આઓની રોશનીમાં જ શરીઅતના ચુસ્ત પાબંદ રહી કુર્બે ખુદા પામવા માટે પોતાની મંઝિલો પાર પાડનારા તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)ની રાહના મુબારક મુસાફરો એટલે સૂફીઓના વિરુદ્ધમાં જાત જાતના તથા ભાત ભાતના આક્ષેપો અમુક ઈસ્લામના પશ્ચિમી વિરોધીઓ થકી થતા રહ્યા છે તથા મુસ્લિમોને શંકાકુશંકા તથા વસવસામાં ફેંકવા પ્રયત્નો થતા રહ્યા છે, પણ અમુક કહેવાતા મુસ્લિમો પણ તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)ના નામથી ભડકી ઉઠે છે ! એવા ગુમરાહોમાં એક નામ કહેવાતા ''જમાઅતે ઈસ્લામી'' ફિર્કાના બાની મૌલાના મૌદૂદીનું છે, અને તેના બંદા તથા ગુલામ એવા તેમના અનુયાયીઓ જેમ કે ''અંજુમન વોઈસ (મંથલી) ભરૂચ''વાળા પણ અવારનવાર એમની બોલી બોલતા રહે છે. જુઓ : અંજુમન વોઈસ મંથલી, પેજ–૧૭, મે–૨૦૧૦ જેમાં સૂફીઈઝમને ''હિંદુઓના ગુરૂ ચેલા'' સમાન દર્શાવી દિલની આગ ઠાલવી છે. તો સૌ પ્રથમ મૌલાના મૌદૂદીની તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)ની અદાવતની હાલત જોઈ લઈએ કે જેની તક઼લીદ તેમના આ ચેલાઓ કરી રહ્યા છે.

★ સૂફીઈઝમના વિરોધીઓની ગૈર ઈસ્લામી વાતો ★

પૂર્વજ બુઝૂર્ગો, સૂફીઓ બલ્કે ખૂદ હુઝૂર صلی اللہ علیہ وسلمની જેમ રહણી કરણી, તેમના જેમ ભોજનો, તેમની સુન્નતો જેમ પહેરવેશ, તેમના જેમ દાઢી વગેરે અપનાવવાનો કુર્આન હદીષનો જ આદેશ છે છતાં પણ આ તરંગી મૌલાના મૌદૂદી તેને અપનાવવાને ''ઐતિહાસિક ડ્રામો'' કહે છે ! *(જુઓ ! તન્ક઼ીહાત, પેજ–૩૭૦, અઝ : મૌદૂદી)*

તથા એક જગાએ લખે છે :–

> *''પ્રથમ ચીજ જે ''મને'' હઝરત* **મુજદ્દિદ અલ્ફેષાનીના** *સમયથી* **શાહ (વલીયુલ્લાહ)** *સાહબ અને તેમના ખલીફાઓ સુદ્ધાંનાં તજદીદી* **કામમાં ખટકી** *છે તે એ છે કે તેમણે ''તસવ્વુફ''ના બારામાં મુસલમાનોની બીમારીનો પૂરો અંદાઝો નથી લગાડયો અને* **અજાણતામાં** *તેમને* **ફરી તે જ ખોરાક આપ્યો** *જેનાથી સંપૂર્ણ પરહેઝ કરાવવાની જરૂરત હતી. (તજદીદે અહયાએ દીન, પેજ–૧૧૯, લેખક : મૌલાના મૌદૂદી, બહવાલા : શીશ મહલ, અઝ : હઝરત મુશ્તાક અહમદ નિઝામી رحمۃ اللہ علیہ)*

એટલે કે શરૂથી અત્યાર સુધીના બુઝુર્ગો, સૂફીઓ તેમની નજરમાં ગલત સાબિત થયા છે ! એક ઠેકાણે લખે છે :–

> *''હવે જે કોઈએ પણ તજદીદના (દીનને જીવંત કરવા) માટે કામ કરવું હોય તેના માટે લાઝિમ છે કે સૂફીપણાની ભાષા તથા બોલીઓથી, રહસ્યો તથા ઈર્શાદોથી, લિબાસ તથા તરીક઼ાઓથી, પીરી મુરીદીથી અને દરેક તે ચીજથી જે એ તરીક઼ાની યાદ તાજી કરનારી હોય તેનાથી મુસલમાનોને એવી રીતે પરહેઝ કરાવે જેવી રીતે ડાયાબિટીસના દર્દીઓને ખાંડથી પરહેઝ કરાવાય છે.'' (હવાલો ઉપર મુજબ, પેજ–૧૨૨)*

એક ઠેકાણે આ જ લખાણમાં મૌદૂદીએ સૂફીઈઝમને અફીણ (નશા) સાથે સરખાવેલ છે.

સારાંશ કે આ પશ્ચિમીઓના આશિક઼ એવા કોટ પેન્ટ, ટાઈ, ક્લિન સેવ કે ફ્રેન્ચ કટ દાઢીવાળા બંદાઓને પસંદ કરનારાને તથા પોતાની જ પુત્રીઓને બેપર્દા મિશ્ર કોલેજોમાં ફેશનેબલ કપડાં સાથે મોકલી **B.A., M.A.** કરાવનારને સુન્નતોના પાબંદ, લાંબી દાઢીવાળા, સાદા લિબાસવાળા, જભ્ભાવાળા, ઝિક્રે ઈલાહીમાં, વિર્દો વઝ઼ાઈફમાં જીવન બસર કરનારા સૂફીઓ ક્યાંથી ગમી શકે ?!

એ જ પ્રમાણે ઉર્દૂ માસિક "તજલ્લી" (દેવબંદ)ના એડિટર આમિર ઉષ્માની દેવબંદી સમક્ષ જ્યારે "ઝલઝલા" (અઝ : અલ્લામા અર્શદુલ ક઼ાદરી رحمۃ اللہ علیہ) કિતાબ થકી **દેવબંદી પેશવાઓની ડબલબોલી જાહેર થઈ જાય છે અને જે ચીજને નબી, વલી માટે તેઓ "શિર્ક" કહે છે તે જ વાતો જેમ કે ઈલ્મે ગયબ માનવું, મદદે પહોંચવું, પોતાના હાલની ખબર પડી જવી, મદદ માંગવી.....વગેરેને પોતાના મૌલ્વીઓ માટે માનવાના કિસ્સા તેમની જ કિતાબોમાંથી રજૂ કરાયા** તો ખસીયાણા પડી ગયા ! અને કોઈ જવાબ ન બનતાં છેલ્લે લખી માર્યું કે......દેવબંદી ઉલમા કેવળ આલિમ જ નહીં સૂફી તથા શયખ પણ હતા ! ....અને તસવ્વુફને એક "નશો" કહ્યું અને "શરીઅતનો દુશ્મન" કહ્યું ! *(જુઓ : તજલ્લી ડાક નંબર, મે–૧૯૭૩, પેજ–૯૩, બહવાલા : ઝલઝલા)*

સારાંશ કે પશ્ચિમી ઈસ્લામ વિરોધીઓ તેમજ આવા કેટલાક કલ્મા ગો ગુમરાહોએ પણ તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ) વિશે ચિત્ર વિચિત્ર વાતો લખી છે તથા આક્ષેપો કર્યા છે, તો અત્રેના લખાણમાં

આપણે તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ) શું છે ? કુર્આન હદીષ મુજબ છે કે નહીં ? તથા પૂર્વજ બુઝુર્ગો, સૂફીઓનાં શું કારનામાઓ છે જેનાથી ઈસ્લામ જગતભરમાં ફેલાયો છે, તેની સંક્ષિપ્ત ચર્ચા કરી લઈએ.

★ "સૂફી" સંબોધન વિશે સંક્ષિપ્ત ચર્ચા ★

અબૂ રયહાન બયરૂની (હિ. ૯૭૩–૧૦૪૮) કહે છે કે "સૂફી" (صوفی) એ સૂફ (سوف) માંથી નીકળેલ છે યૂનાની ભાષાનો શબ્દ છે. 'સૂફ'નો અર્થ 'હિકમત' છે એટલા માટે 'હકીમ' તથા 'દાનિશ્વર' (ડાહ્યા માણસ)ને 'ફીલોસૂફ' કહે છે ફીલા (فیلا)નો અર્થ મુહિબ્બ (ચાહક) અને 'સૂફ'નો અર્થ હિકમત, એટલે દાનિશ (શાણપણ) તથા હિકમતથી મહોબ્બત કરનાર. 'સૂફ' શબ્દને જ્યારે અરબીમાં ઢાળવામાં આવ્યો તો અપભ્રંશ બાદ 'સૂફી' (صوفی) બની ગયો. જો કે બૈરૂનીની આ રાય સંતોષજનક નથી કેમ કે યૂનાની કિતાબોના અરબી અનુવાદનો ક્રમ ત્રીજી સદી હિજરીના મધ્યથી શરૂ થયો. અને સૌ પ્રથમ સૂફી લક઼બથી જે સંબોધાયા તે અબુલ હાશિમ કૂફી જેમની વફાત હિ. સ. ૧૫૦માં થઈ હતી.

અમુકે કહ્યું, 'સૂફી' સફાથી નીકળેલ છે કેમ કે એ લોકો જાહેર તથા બાતિન (અંતર) બંનેની સફાઈ તથા પાકીઝગીની અનહદ કાળજી રાખે છે એટલા માટે એમને સૂફી કહેવામાં આવ્યા.

અમુક ઉલમાએ 'સફ'ને સૂફીનું મૂળ દર્શાવ્યું, કેમ કે જેહાદે અસ્ગર (જંગ) તથા જેહાદે અકબર (શરીઅતની પાબંદી)માં આ લોકો હમેશાં પ્રથમ 'સફ'માં જાહેરી તથા બાતિની દુશ્મનો સામે છાતી તાણીને રહે છે.

અમુક હઝરાતનું કથન છે કે અસ્હાબે સુફફાની નિસ્બતથી તેમને સૂફી કહેવામાં આવે છે, કેમ કે આ હઝરાત દુનિયાના હંગામાઓથી પોતે પોતાને મુક્ત કરીને દિવસ રાત ઝિક્રે ઈલાહી તથા રસૂલેપાક

ﷺની પયરવીમાં સક્રિય રહેતા હતા, અને ફકીરી તથા દુરવેશીની જિંદગી બસર કરનારા લોકોએ પણ દુનિયાની લિજ્જતો, એશ આરામ તથા આકર્ષણોને તલાક દઈ દીધી છે અને કેવળ અલ્લાહની રઝા હાંસલ કરવા માટે રાત દિવસ વ્યસ્ત રહે છે એટલા માટે એમને અસ્હાબે સુફ્ફાથી ખાસ નિસ્બત છે જેથી તેમને 'સૂફી' કહેવામાં આવે છે.

અમુક મુહક્કિકો (સંશોધકો)એ એટલા માટે સૂફી કહ્યા કે એ લોકો ઊન (સૂફ)નો લિબાસ પહેરતા હતા. આ બધા 'સૂફી' શબ્દના શાબ્દિક અર્થોની ચર્ચા હતી હવે આપણે મૂળ હેતુ "તસવ્વુફ" (સૂફીઈઝમ, સૂફીપણા)નો શો ભાવાર્થ છે તે સમજીએ.

★ તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ–સૂફીપણા)ની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ ★

અલ્લામા ઈબ્ને ખુલ્દુન પોતાના મુકદ્દમામાં ઈલ્મે તસવ્વુફના પ્રકરણમાં એની સ્પષ્ટતા કરતાં લખે છે : "તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)નો અર્થ છે ઈબાદત પર હમેશાં પાબંદી કરવી, અલ્લાહ તઆલા તરફ સંપૂર્ણપણે ધ્યાનિત થવું, દુનિયાની ઝાક ઝમાળ, સજાવટથી વિમુખ થવું. લિજ્જત, માલ તથા જાહોજલાલ જેના પ્રતિ સામાન્ય લોકો આકર્ષાતા હોય છે તેનાથી અલિપ્ત થવું. આ તરીકો સહાબાએ કિરામ તથા પૂર્વજ બુઝુર્ગોમાં સામાન્યતઃ રિવાજ પામેલ હતો."

તસવ્વુફની વ્યાખ્યામાં અખ્લાકી પાસાને અધિક મહત્વ આપવામાં આવ્યું છે જેમ કે અબૂબક્ર કિત્તાની (વિસાલ : હિ. ૨૩૩) ફર્માવે છે : "તસવ્વુફ ખુલ્ક (આદતો)નું નામ છે. જે (ઉમદા) ખુલ્કમાં તારાથી વધીને છે તે સફાઈમાં પણ તારાથી વધેલો હશે."

અબૂ મુહમ્મદ જરીરી (વફાત : હિ. ૩૧૧) ફર્માવે છે : "દરેક આ'લા તથા ઉમદા ખુલ્ક (સંસ્કાર)માં દાખલ થવું અને દરેક નીચ આદતથી બહાર નીકળવું એ તસવ્વુફ છે."

જો કે અખ્લાકી દૃષ્ટિ બિંદુથી તસવ્વુફની આ વ્યાખ્યા વિશ્વમાં આમ છે તથા સ્વીકાર્ય પણ છે, છતાં એને તસવ્વુફની સહીહ વ્યાખ્યા નથી કહી શકાતી. ઘણા લોકો ઉમદા અખ્લાકોમાં અજોડ હોય છે પણ તેમને સૂફી નથી કહેવાતા, એ વાત સિધ્ધ હસ્ત છે કે તસવ્વુફનો પાયો અખ્લાક પર છે અને સૂફી માટે અનિવાર્ય છે કે ઉમદા અખ્લાકથી સજ્જ હોય, છતાં તેને તસવ્વુફની સહીહ વ્યાખ્યામાં ગણાશે નહીં.

★ ઝાહિદ તથા આબિદ અને સૂફીમાં ફરક ★

તસવ્વુફની વ્યાખ્યામાં એ પણ છે કે એનો અર્થ 'ઝુહદ' છે એટલે દુનિયા તથા તેની ઝાક ઝમાળ, લિજ્જતો, સજાવટોથી સંપૂર્ણપણે દૂરી અપનાવવી. એ સાચુ કે સૂફીનું દિલ દુનિયાથી બેઝાર હોય છે પરંતુ એ હકીકત એની જગાએ સિધ્ધ થયેલ છે કે ઝોહદ તથા દુનિયાથી દૂરી અલગ ચીજ છે. અમુક લોકોએ ઈબાદત ગુઝારને સૂફી કહ્યા છે પરંતુ એ પણ સહીહ નથી. ઈબ્ને સીનાએ પોતાની કિતાબ 'અલ્ ઈર્શાદત'માં ઝાહિદ, આબિદ તથા સૂફીનો તફાવત છે તે આ પ્રમાણે વર્ણવ્યો છે :

"જે શખ્સ દુનિયા તથા તેના લિજ્જતોથી વિમુખ થઈ જાય તેને 'ઝાહિદ' કહેવામાં આવે છે. જે દરેક પળે ઈબાદતમાં વ્યસ્ત રહે તેને 'આબિદ' કહે છે અને જે શખ્સ હમેશાં પોતાના ચિંતનને અલ્લાહ પ્રતિ ધ્યાનિત રાખે છે અને દરેક પળે પોતાના બાતિન (અંતર)માં નૂરે હક્કના ઝગમગાટનો આરઝૂમંદ રહે છે તેને 'આરિફ' કહે છે. અને ઈબ્ને સીનાની નજીક આરિફ જ 'સૂફી' કહેવડાવવાનો હક્કદાર છે."

★ તસવ્વુફની અસલ હકીકત શું છે ? ★

ઝાહિદ તથા આબિદ, 'ઝુહદ' તથા 'ઈબાદત'ને એટલા માટે અપનાવે છે કે તેમને જહન્નમથી છૂટકારો મળે, જન્નતની હમેશાંની

ખુશીઓ તેમને નસીબ થાય. સૂફી પણ દુનિયાની સજાવટો તથા લિજ્જતોથી બચેલો રહે છે અને સદા ઈબાદતમાં વ્યસ્ત રહે છે પણ તેના સમક્ષ કોઈ ડર કે લાલચ નથી હોતી. તે કેવળ એટલા માટે જ અલ્લાહની ઈબાદત કરે છે કે તે તેનો મહબૂબ તથા લક્ષ્ય છે અને દરેક પ્રકારની ઈબાદત તથા ન્યાઝમંદીનો મુસ્તહિક઼ છે. **હઝરત રાબિઆ બસરિય્યહ** رضی اللہ عنہا નો આ ઈર્શાદ આ હક઼ીક઼તને સ્પષ્ટ કરવા માટે પૂરતો છે. એક દિવસ તેમણે બારગાહે ઈલાહીમાં આ પ્રમાણે અર્ઝ કરી : "હે અલ્લાહ ! જો હું તારી ઈબાદત જહન્નમની આગના ડરથી કરું છું તો મને એમાં ફંગોટી દે ! અને જો જન્નતની લાલચમાં તારી સમક્ષ સજદામાં માથુ રાખુ છું તો મને જન્નતથી મેહરૂમ કરી આપ ! અને જો હું કેવળ તારી ઝાતના માટે તારી ઈબાદત કરું છું તો હે મારા મહબૂબ ! મને તારા દીદારની બુઝુર્ગીથી મેહરૂમ ન રાખતો."

જાણવા મળ્યું કે તસવ્વુફ (સૂફીપણુ) કેવળ સારા અખ્લાક઼, દુનિયાની લિજ્જતોથી મજાઓથી વિમુખતા તથા કેવળ રાત દિવસ ઈબાદતમાં રહેવાનું નામ નથી, જો કે તે સર્વ ચીજો એનામાં સામેલ છે, છતાં તે એના સિવાયની કોઈ અન્ય ચીજ છે.

અબૂ સઈદ હઝાઝ (વફાત : હિ. ૨૬૮)ને સૂફીના બારામાં પૂછવામાં આવ્યું તો આપે ફર્માવ્યું : "જેના દિલને તેનો રબ પાક સાફ કરી આપે અને તેનું દિલ નૂરે ઈલાહીથી લબરેઝ થઈ જાય, અને જે શખ્સ ઝિક્રે ઈલાહી શરૂ કરતાં જ લિજ્જત તથા ખુશીમાં ખોવાય જાય."

હઝરત જુનેદ બગદાદી 'તસવ્વુફ'ની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે કરે છે : "તસવ્વુફ એ છે કે અલ્લાહ તઆલા તને તારી જાતથી ફના કરી આપે અને પોતાની જાતની સાથે તને જીવંત કરી આપે."

સૂફીઈઝમની હક઼ીક઼ત તેના પર વાંધા અને જવાબો

અબૂબક્ર કત્તાની ફર્માવે છે : "તસવ્વુફ સફા એટલે તઝકિય્યા (દિલની સફાઈ) તથા મુશાહિદાનું નામ છે."

આ બંનેમાંથી પ્રથમ વાત (સફા) સબબ છે અને બીજી વાત (મુશાહિદા) મંઝિલ તથા હેતુ છે. આ વ્યાખ્યા ઘણી જ સમૃધ્ધ છે, એમાં સાલિક (ચાલનાર)ની મંઝિલનો પણ ઉલ્લેખ છે અને એ માર્ગનો પણ જે સાલિકને એ મંઝિલ સુધી લઈ જાય છે.

હુજ્જતુલ ઈસ્લામ ઈમામ ગઝાલી رحمۃ اللہ علیہ 'અહયાઉલ ઉલૂમ'માં આ હક઼ીક઼તને જરા વિગતે વર્ણવે છે. લખે છે :–

"આ મંઝિલનો માર્ગ એ છે કે પ્રથમ મુજાહિદા કરે, દુર્ગુણોને મિટાવે, સર્વ સંબંધો તોડી કાઢે અને સંપૂર્ણપણે અલ્લાહ તઆલાની જાતની પ્રતિ ધ્યાનિત થઈ જાય. જ્યારે એ સદ્‌ભાગ્ય હાંસલ થઈ જાય છે તો અલ્લાહ તઆલા પોતાના બંદાના દિલનો મુતવલ્લી બની જાય છે ઈલ્મના અન્વારથી તેને મુનવ્વર (પ્રકાશિત) કરવાનો જિમ્મેદાર બની જાય છે." *(બહવાલા : મક઼ાલાત, અઝ : પીર કરમશાહ અઝહરી)*

હઝરત ગૌષે આ'ઝમ, મહબૂબે સુબ્હાની, કુત્બે રબ્બાની, ગૌષે સમદાની શૈખ અબ્દુલક઼ાદિર જીલાની બગદાદી (વિસાલ : હિ. ૫૬૦–૬૧)એ ફર્માવ્યું : "તસવ્વુફનો પાયો આઠ ચીજો પર છે : હઝરત ઈબ્રાહીમ علیہ السلام જેવી સખાવત, હઝરત ઈસ્હાક઼ علیہ السلام જેવી રઝા તથા મુવાફિક઼ત, હઝરત ઐયૂબ علیہ السلام જેવી સબ્ર, હઝરત ઝકરિયા علیہ السلامની જેમ મુનાજાત, હઝરત યહ્યા علیہ السلام જેવી ગુર્બત તથા મુસાફિરત, હઝરત મૂસા علیہ السلامની જેમ લિબાસે સૂફ, હઝરત ઈસા علیہ السلام જેમ સૈરો સિયાહત તથા આપણા આક઼ા વ મૌલા અહમદે મુજતબા મુહમ્મદ મુસ્તફા صلی اللہ علیہ وسلم જેવો ફક્ર." *(ફુતુલહુલ ગૈબ–૧૨૩)*

આવો ! હવે સૂફીઈઝમ (તસવ્વુફ) પર ગૈરો તેમજ કહેવાતા મુસ્લિમો તરફથી શું શું વાંધાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા છે એનો અભ્યાસ કરી તેમની ફેલાવેલી શંકાઓ, વસવસાઓ તથા ગલત ફહમીઓને દૂર કરતી ચર્ચા જોઈ લઈએ.

★ શું સૂફીઈઝમ કુર્આન હદીષ બહારની ચીજ છે ?! ★

વિરોધીઓ એક વાંધો એ ઉઠાવે છે કે તસવ્વુફ કુર્આન તથા હદીષથી નીકળેલ નથી બલ્કે એ એક અજનબી ચીજ છે જેને જબરદસ્તી ઈસ્લામમાં ઘૂસાડી દેવામાં આવી છે. અને આ આક્ષેપ પાછળ જાત જાતની અને ભાત ભાતની વાતો વિરોધીઓ કરતા રહે છે. એમાં વિરોધીઓનો એક તબક઼ો એવું કહે છે કે તસવ્વુફ હિંદુઓના વેદથી નીકળેલ છે અને ખૂબ જ ભારપૂર્વક દાવો કરે છે કે 'તસવ્વુફ'માં ચિલ્લાકશી, રિયાઝત (ખૂબ ઈબાદત) વગેરેના સર્વ તરીક઼ા હિંદુ જોગીઓ અને સાધુઓ પાસેથી લીધેલા છે.

પણ શું એ આક્ષેપકારોને એ ખબર નથી કે સૂફીઓના હાદીએ આ'ઝમ તથા રહબર નબી કરીમ ﷺએ ગારે હિરામાં ચિલ્લાકશી કરી હતી. અને ઝિક્રે ઈલાહી પર હમેશગીના વિવિધ અહકામ કુર્આને કરીમ તથા નબવી હદીષોમાં સ્પષ્ટતાપૂર્વક મૌજૂદ છે, અને આ બધું એ સમયે તેમને મયસ્સર હતું જ્યારે હિંદુઓની સંસ્કૃતિ તથા સંસ્કારના બારામાં અરબદ્વીપવાસીઓને જરા સરખીય માલૂમાત મયસ્સર થઈ ન હતી. જેથી સૂફિયાએ કિરામની ઈબાદતો રિયાઝતો તથા ચિલ્લાકશીને હિંદુ જોગીઓ પ્રતિ મન્સૂબ કરવુ નિરર્થકતાની હદ કરવું છે.

વિરોધીઓનો બીજો તબક઼ો સૂફીઓના ઝુહદ તથા દુનિયાની બેપરવાઈને બૌદ્ધોનું અનુસરણ કહે છે. જે રીતે એમણે રાજપાટનો ત્યાગ કરીને ફક઼ીરી મુફલીસીની જિંદગી અપનાવી લીધી હતી તેમ

મુસલમાન સૂફીઓએ પણ પોતાના ઘરોની રાહત તથા આરામને ત્યજીને જંગલો તથા પહાડોની ગુફાઓમાં આવીને વસવાટ કર્યો. પરંતુ આટલો મોટો ઈલ્ઝામ લગાડતા પહેલાં તેમણે એ ન વિચાર્યું કે ગૌતમ બુધ્ધ ખુદાના વજૂદનો મુન્કિર છે, તે ઈન્સાની નફસને સર્વ કાંઈ ખયાલ કરે છે, એથી ઉલ્ટુ મુસલમાન અલ્લાહ તઆલાની ઝાત, તેની વહદાનિયત (એક હોવું) પર મજબૂત ઈમાન ધરાવે છે અને આ રિયાઝતો મક઼સૂદ બિઝ્ઝાત નથી, બલ્કે ખુદાની બારગાહમાં પહોંચ હાંસલ કરવાનો એક ઝરીયો છે.

અમુક વિરોધીઓ એવું વિચારે છે કે મુસલમાનોના તસવ્વુફ પર ઈસાઈ પાદરીઓના સંસારત્યાગની ખૂબ જ ઊંડી અસર પડી છે. આ દાવાના સમર્થનમાં તેઓ એવી દલીલ રજૂ કરે છે કે અરબો તથા ઈસાઈઓમાં પૂરાણા કાળથી આપસમાં સંબંધો હતા. અરબ એક અસંસ્કારી તથા જાહિલ (અજ્ઞાન) ક઼ૌમ હતી જ્યારે ઈસાઈ દુનિયા ઈલ્મ તથા હિક઼મતના નૂરથી ઝગમગી રહી હતી, એટલા માટે અનિવાર્યપણે મુસલમાન સૂફીઓએ પાદરીઓથી તસવ્વુફ શીખ્યો અને એને અપનાવ્યો.

અમે કહીએ છીએ કે ઈસ્લામના આગમન પહેલાંના સમય વિશેની તમારી માન્યતા ઠીક હોય શકે, પણ અમે એ સમયની વાત કરીએ છીએ જ્યારે કે અરબના અંધકારમય વાતાવરણને વહીએ ઈલાહીના ચમકતા નૂરે અતિશય ઝગમગાવી દીધુ હતું અને તે અક્ષરજ્ઞાન વિહોણાઓને તક઼દીરના આંત્રિક ભેદો તથા રહસ્યોથી માહિતગાર કરી દીધા હતા ! હુઝૂરે અક઼દસ ﷺ એ ખૂદ પોતાના માનનારાઓને દુનિયાની લિજ્જતો, રંગરેલીઓમાં ખોવાઈ જવાથી સખ્તીથી રોકયા હતા, કુર્આને કરીમની સેંકડો આયતો છે જેમાં ઝુહદ (દુનિયાથી દૂરી) તથા તક઼વો (ખુદાના

ડર)ની શીખ આપવામાં આવે છે અને દુનિયાની નાશવંત સ્થિતિનો નક્શ દિલની સ્લેટ પર મારે છે. સૂરએ હદીદની એક આયત જુઓ :–

اِعْلَمُوْا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَزِيْنَةٌ وَّ تَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَ تَكَاثُرٌ فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهٗ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُوْنُ حُطَامًا وَّ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيْدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ وَّ مَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ۔

''તમે સારી રીતે જાણી લો કે દુનિયાવી જિંદગી કેવળ ખેલ કૂદ, સાઝ શણગાર તથા એક બીજા પર ગર્વ કરવો તથા માલ તેમજ ઔલાદમાં અધિક્તા પર ઘમંડ કરવાનું નામ છે જેમ કે વરસાદ છે કે તેની પેદાવાર ખેડૂતોને સારી લાગે છે, પછી ચૂર ચૂર થઈ જાય છે. અને આખેરતમાં સખત અઝાબ છે અને ખુદાના તરફથી મગફિરત તથા રઝામંદી ખૂબ જ બેહતર છે. અને નથી દુનિયા પણ ધોકાનો સામાન.'' *(સૂ. હદીદ, આયત–૨૦)*

અને હુઝૂર ﷺની એક હદીષ પણ સાંભળો ! ''મારા પછી હું જે ચીજના બારામાં ડરુ છું તે એ છે કે દુનિયાની ઝીનત (શણગાર) તથા કામયાબીના દરવાજા તમારા પર ખોલી દેવામાં આવશે.'' *(બુખારી તથા મુસ્લિમ)*

ખૂદ વિચારો કે જે ક઼ૌમની પાસે તેમની પવિત્ર કિતાબમાં ઝુહદ તથા પરહેઝગારી આટલા અસરકારક અંદાઝમાં મૌજૂદ હોય તેમને તે પરેશાન હાલ પાદરીઓના અનુસરણની શું જરૂરત છે જેઓ ખૂદ અવિશ્વસનીયતાનાં મોજાઓના સપાટા ખાઈ રહ્યા છે ?! એ જ પ્રમાણે અલ્લાહની ઈબાદતની સૂચના તથા પ્રોત્સાહન માટે કુર્આનની અસંખ્ય આયતો મૌજૂદ છે તેના હોવા છતાં કોઈ અન્ય વાઈઝની મોમિનને શા માટે જરૂરત મેહસૂસ થશે ?

ઈર્શાદે રબ્બાની છે :–

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِىْ نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَّ خيفة و دُوْنَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ وَلَاتَكُنْ مِنَ الْغَافِلِيْنَ

''પોતાના રબને યાદ કર્યા કર, પોતાના દિલમાં આજિઝી તથા ખૌફની સાથે, મોટા અવાજની સરખામણીમાં ઓછા અવાજની સાથે, અને ગાફિલોમાંથી ન થઈ જતો.'' *(સૂરએ અઅ્રાફ–૨૦૫)*

બીજી આયતમાં છે :–

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْراً كَثِيْرًا وَّ سَبِّحُوْه بُكْرَةً وَّ اَصِيْلاً۔

''હે ઈમાનવાળાઓ ! તમે અલ્લાહને ખૂબ જ પુષ્કળ પ્રમાણમાં યાદ કર્યા કરો અને સવાર સાંજ તેની તસ્બીહ કરતા રહો.'' *(સૂરએ અહઝાબ–૪૧)*

કુર્આન શરીફની બીજી સૂરતની આ દિલ અફરોઝ અને રૂહ અફઝા આયત પણ પઢી લો :–

فَاذْكُرُوْنِىْ اَذْكُرْكُمْ واشْكُرُوْا لِىْ وَ لَا تَكْفُرُوْنِ ''તમે મને યાદ કરો હું તમારો ચર્ચો કરીશ, મારો શુક્ર અદા કરો અને નાશુક્રી ન કરો.'' *(સૂ. બકરહ–૧૫૨)*

જ્યારે ઝિક્રે ઈલાહી માટે આવી આયતો મૌજૂદ હોય તો એના હોવા છતાં કોઈ મુસલમાનનું કોઈ ગૈરની તરફ ધ્યાન જવું એ સમજ બહારની વાત છે.

મહાન સૂફી પેશવાઓએ પોતાની સ્ટાન્ડર્ડ કિતાબોમાં એ વાતને સ્પષ્ટપણે લખી આપી છે કે, **''સૂફીને માટે કિતાબ તથા સુન્નત (કુર્આન–હદીષ) પર અમલ કરતા રહેવું કામયાબી માટેની પ્રથમ શર્ત છે.''** હઝરત જુનૈદ બગદાદી رحمۃ اللہ علیہ નો આ ક઼ૌલ દરેક પ્રકારની શંકાકુશંકાઓને ખોટી ઠરાવવા માટે પૂરતો

છે. ફર્માવે છે :–

"આ રાહતો તે જ શખ્સ પામી શકે છે જેના **જમણા હાથમાં કુર્આને પાક** હોય અને **ડાબા હાથમાં સુન્નતે મુસ્તફા** ﷺ હોય, અને આ બંનેવ શમ્આઓની રોશનીમાં તે ક઼દમ વધારતો જાય જેથી ન શંકાઓના ખાડાઓમાં પડે અને ન બિદઅતના અંધકારોમાં ફસાય." *(તઝકિરતુલ અવલિયા, પેજ–૮)*

શયખ અબૂબક્ર તિમસ્તાની ફર્માવે છે :–

"માર્ગ ખુલેલો છે અને **કિતાબ** તથા **સુન્નત** અમારી સમક્ષ મૌજૂદ છે."

હઝરત શાહ કલીમુલ્લાહ દહેલ્વી એક પત્રમાં લખે છે :–

"હે ભાઈ ! **જો ફક઼ીરોના મર્તબાઓની ભાળ આજે મેળવવા ચાહો તો તેમની શરીઅતની પાબંદી પર નજર કરો.**" શરીઅત માપદંડ છે. એ કસોટી પર ફક઼ીરની હક઼ીક઼ત સ્પષ્ટ થઈ જાય છે.

સૂફીઓએ ખૂદ પણ કિતાબ તથા સુન્નત પર અમલ કર્યો અને પોતાના અક઼ીદતમંદો, ચાહકોના વર્તુળમાં પ્રવેશનારાઓને પણ કિતાબ તથા સુન્નતના અનુસરણની તાકીદ કરી. ઉપરોક્ત સ્પષ્ટતાઓ ઉપરાંત સૂફીઓની કિતાબો કુવ્વતુલ કુલૂબ, રિસાલા કુશૈરિયા, કશ્ફુલ મહજૂબ, અવારિફુલ મઆરિફ, ફવાઈદુલ ફવાઈદ, હશ્ત બહિશ્ત વગેરેનો અભ્યાસ કરો તો તમને લીટી લીટીએ કિતાબ તથા સુન્નત (કુર્આન–હદીષ) પર અમલ કરવાની સૂચના મળશે. તેમ છતાં પણ કોઈ તસવ્વુફને કુર્આન હદીષ વિરૂદ્ધ કે શરીઅત વિરૂદ્ધ કહે છે તો એના દિમાગનો ઈલાજ જરૂરી બને છે !

★ શું સૂફીઈઝ્મ જાહિલો તથા અનપઢોનો મસ્લક છે ?! ★

તસવ્વુફના વિરોધીઓ એવું પણ કહે છે કે તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ) જાહિલો તથા અનપઢોનો મસ્લક છે, જેઓ ઈલ્મવાળા છે અને સંશોધન તથા તેહક઼ીક઼ના મેદાનમાં મહારત ધરાવે છે તેઓ તસવ્વુફની નજીક પણ નથી ફરકતા !

આ એક એવો **આંધળો આક્ષેપ** છે જે આક્ષેપકારની ટૂંકી દૃષ્ટિ તથા અજ્ઞાનતાને પુરવાર કરે છે. અગ્રેસર મહાન સૂફીઓ પોતપોતાના જમાનામાં ઈલ્મ તથા વિદ્યાઓમાં પણ પોતે અજોડ હતા અને તેઓ પોતાના સમયના ઉલમા તથા ફાઝિલો (વિદ્વાનો) પર દરેક લેહાઝથી ચઢીયાતાપણુ ધરાવતા હતા, બલ્કે **તસવ્વુફના મેદાનમાં ક઼દમ રાખતાં પહેલાં (સૂફી બનતા પહેલાં) તેઓ ઈલ્મો તથા વિદ્યાઓમાં નિપૂણતા હાંસલ કરવાને અનિવાર્ય સમજતા હતા.** હઝરત ગ઼ૌષે આ'ઝમ, હઝરત ખ્વાજા ઉષ્માન હારૂની, હઝરત ખ્વાજા ગરીબ નવાઝ, હઝરત સાબિરપિયા કલિયરી, હઝરત હમીદુદ્દીન નાગોરી, હઝરત નિઝામુદ્દીન અવલિયા, હઝરત કુત્બુદ્દીન બખ્તિયાર કાકી, હઝરત નસીરુદ્દીન ચિરાગ દહેલ્વી, હઝરત બંદા નવાઝ ગેસૂ દરાઝ, હઝરત શાહ વજીહુદ્દીન અલ્વી, હઝરત શાહે આલમ, હઝરત ખુત્બે આલમ, હઝરત ક઼ાઝી મહમૂદ દરિયાઈ દુલ્હા બીરપુરી, હઝરત મખ્દૂમ અશરફ જહાંગીર સિમનાની, હઝરત મખ્દૂમ માહિમી, હઝરત શહાબુદ્દીન સુહરવર્દી, ગ઼ૌષુલ આલમીન શૈખ હઝરત બદાઉલ હક઼્ વદ્દીન ઝકરિયા મુલ્તાની, હઝરત બહાઉદ્દીન નક઼્શબંદ, હઝરત બાક઼ી બિલ્લાહ, હઝરત મુજદ્દિદ અલ્ફેષાની, હુઝૂર આ'લા હઝરત ઈમામ અહમદ રઝા, હુઝૂર મુફતીએ આ'ઝમ મુસ્તફા રઝાખાં વગેરે رِضْوَانُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلَیْهِمْ اَجْمَعِیْن ન કેવળ દરવેશીના મુલ્કના

શહેનશાહ હતા બલ્કે ઈલ્મો ફઝ્લના પણ તાજદાર હતા. કોણ છે જે એ હઝરાત તથા એમના મહાન શાનવાળા ખલીફાઓ પર જેહાલતનો આક્ષેપ લગાડી શકે ?! તેમની કિતાબો આજે પણ ઈલ્મ તથા તેહકીક઼વાળાઓ થકી દાદ મેળવી રહી છે. હઝરત ફરીદુદ્દીન મસઊદ ગંજ શકર رحمۃ اللہ علیہ ફર્માવ્યા કરતા હતા કે, ''જાહિલ (સૂફી) ક્યારેક શૈતાનનો મસ્ખરો (મઝાકીયો) બની જાય છે. તેની નિગાહ હકીક઼ત તથા ઝાંઝવાના જળ બંનેમાં ફરક કરવાથી લાચાર હોય છે, તે દિલની બીમારીઓની સહીહ પરખ તથા યોગ્ય ઈલાજ નથી કરી શકતો.''

હઝરત મહબૂબે ઈલાહી નિઝામુદ્દીન અવલિયા رحمۃ اللہ علیہનો ઈર્શાદ છે :–

''પીર એવો હોવો જોઈએ જે શરીઅત, તરીક઼ત તથા હકીક઼તના એહકામ (હુકમો)નો ઈલ્મ ધરાવતો હોય. જો એવું થશે તો તે કોઈ નાજાઈઝના માટે કહેશે નહીં.'' *(ફવાઈદુલ ફવાઈદ)*

હઝરત મહબૂબે ઈલાહી رحمۃ اللہ علیہની એ સ્થિતિ પણ હતી કે તે **કોઈ એવા શખ્સને ખિલાફત અતા કરતા ન હતા જે આલિમ ન હોય.**

હઝરત યહ્યા ઈબ્ને મઆઝ રાઝી رحمۃ اللہ علیہનો ક઼ૌલ છે :–

''ત્રણ પ્રકારના માણસોની સોહબતથી બચતા રહો, એવા આલિમોથી જેઓ ગાફેલ હોય, એવા ફક઼ીરોથી જેઓ ધોકેબાઝ હોય, અને એવા સૂફીઓથી જેઓ જાહિલ હોય.'' *(કશ્ફુલ મહજૂબ)*

અલ્લામા ઈબ્ને જવઝી જે સૂફીઓ પર વિવેચન કરવામાં મશ્હૂર

આલિમ છે તે પણ એ સ્વીકારવા મજબૂર છે કે, **''આગલા સૂફીઓ કુર્આની ઈલ્મો, ફિક઼્હ, હદીષ તથા તફસીરમાં ઈમામના સ્થાને રહેતા હતા.''** (સુબ્હાનલ્લાહ !)

આટલી સ્પષ્ટતા પછી કોણ કહી શકે છે કે સૂફીઈઝમ જાહિલો તથા અનપઢોનો મસ્લક છે ? કોઈ નહીં કહી શકે, સિવાય બેવકૂફ !

★ શું સૂફીઓ સન્યાસી જેમ જીવતા હતા ?! ★

વિરોધીઓ એ પણ વાંધો ઉઠાવે છે કે સૂફીઓએ સાધુ, સ્વામીઓ, પાદરીઓની જેમ દુનિયાથી સંબંધ કટ કરી લીધો હતો. અલ્લાહ તઆલાની તે નેઅમતો જે તેણે પોતાના બંદાઓ માટે પેદા કરી હતી તેનાથી તેઓ લાભ ઉઠાવવાને બદલે દૂર થઈ ગયા હતા, જ્યારે કે હદીષે પાકમાં મૌજૂદ છે : ''ઈસ્લામમાં સન્યાસને કોઈ સ્થાન નથી.''

બેશક ! સૂફીઓ પ્રારંભમાં દરેક પ્રકારના હંગામાઓથી દૂર થઈને એકાંત અપનાવી લે છે અને સારુ ખાવું, સારુ પહેરવું, રાતે આરામ કરવો વગેરેને ત્યજી દે છે, પરંતુ એ એમનો જીવન ધ્યેય નથી હોતો કે એવું જ જીવ્યા કરે બલ્કે ટેમ્પરરી દિલની સફાઈ તથા નફસની તર્બિયત (કેળવણી)ના માટે એ મુજાહિદાઓને અપનાવે છે, અને જ્યારે તે મક઼સદમાં કામયાબ થઈ જાય છે અને અલ્લાહ તઆલાના ઈશ્ક઼ના નૂરથી એમના સીના મુનવ્વર થઈ જાય છે, બુરી આદતોથી તેમની તબિઅત પૂર્ણપણે નફરત કરતી થઈ જાય છે અને સારા અખ્લાક઼ો તેમની બીજી ફિતરત બની જાય છે, ત્યાર પછી (નફ્સ સાથે) જંગના ક્ષેત્રમાં ઈસ્લામનો ઝંડો લઈને તેઓ ડગ માંડે છે. તેમના તર્બિયત પામેલા નફસોના માર્ગમાં રંજ તથા મુસીબતોની કોઈ ચટ્ટાન આડ નથી બની શકતી, ઈબ્લીસની કોઈ ધોકાબાજી તેમને પ્રભાવિત નથી કરી શકતી, બલ્કે તેઓ

અડગતાના પયકર બનીને તસ્લીમો રઝાના કાંટાળા માર્ગે ધીરે ધીરે પસાર થતા ચાલ્યા જાય છે. અને **તે શખ્સ જે પોતાની જિંદગી ઈસ્લામના માટે વક઼્ફ કરવા ચાહતો હોય અને દુનિયાના ખૂણે ખૂણે આ પયગામે હક઼્ક઼ને પહોંચાડવા માટે મેદાનમાં નીકળવા માંગતો હોય તેના માટે અનિવાર્ય છે કે તે પ્રથમ તઝકિયાએ ક઼લ્બ (દિલની સફાઈ) તથા નફસની તર્બિયતની કઠિન મંઝિલોને કામયાબીથી પાર પાડી લે,** જો તેમાં જરા પણ ખામી બાકી રહી તો તેની અદના સરખી ગલતી ઈસ્લામની પ્રતિષ્ઠાને સખત નુકસાન પહોંચાડવાનો સબબ બનશે.

આજે જ્યારે આપણે ઈસ્લામની તબ્લીગના માટે ઈલ્મને જ પૂરતો સમજીએ છીએ અને ઈબાદત રિયાઝત, મુજાહિદાને ગૈર જરૂરી બલ્કે કેટલાક ઈસ્લામ વિરૂદ્ધની ચીજ ઠરાવે છે ! તો આપણી તબ્લીગનો રંગ જ બદલાઈ ગયો છે, વાતમાં અસર છે ન વઅઝ તથા નસીહતમાં કોઈ પરિણામ મળે છે અને આપણી અખ્લાક઼ી કમજોરીઓ ડગલે ને પગલે જાહેર થાય છે જે ઈસ્લામની મઝાકનો સબબ બને છે. તમે વિચારો કે કાફિરોની સાથે ઘમસાણની લડાઈ શરૂ છે, તમે સૈનિકની ભરતી કરો છો, તો શું તેમને ભરતી કર્યા બાદ તરત જ જંગના મેદાનના તરફ રવાના કરી દેશો કે પછી જંગના મેદાનથી ખૂબ દૂર એક છાવણીમાં મોકલશો જ્યાં ફોજી કાયદા ક઼ાનૂન ઉપરાંત શસ્ત્રો વાપરવાની કલા શીખશે અને જ્યારે તેઓ એ ટ્રેનિંગ પીરિયડને સંપૂર્ણ કરી લેશે ત્યારે તેઓ એના પાત્ર થશે કે તેમને જંગના મેદાનમાં કોઈ આમના સામનાવાળી જગાએ નિયુક્ત કરવામાં આવે. જો તમે ઉતાવળમાં નવા નવા સૈનિકોને તરત જ જંગમાં ધકેલી આપશો તો તેઓ દુશ્મનને બદલે પોતાના દોસ્તોને નુકસાન પહોંચાડશે, અને એ પણ બને કે તેઓ ખૂદ

પોતાની જ ગોળીનું નિશાન બની જાય.

સન્યાસી, સાધુ, સ્વામીઓ તથા ઈસાઈઓની નજીક રહબાનિયત (સન્યાસીપણુ) જીવનનો હેતુ છે, તેઓ જીવનભર અપરણિત રહી સંસાર ત્યાગે છે અને તેઓ સદા માટે દુનિયાથી અલગ થઈને જિંદગી પસાર કરવામાં જ સલામતી તથા નજાત સમજે છે. સૂફિયાએ કિરામને ત્યાં આવો કોઈ ખયાલ તદ્દન નથી. **સૂફિયાએ કિરામની જિંદગીઓનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો ચમકતા સૂરજની જેમ એ વાત સ્પષ્ટ થઈ જાય છે કે તેમણે દુનિયાનો ત્યાગ કરવાની સૂચના નથી આપી બલ્કે દુનિયાના માપ વિનાના ઉપયોગ તથા તેની મહોબ્બતમાં ગુમ થઈ જવાથી મના કરી છે. તેમણે શાદીઓ કરી, તેમનાં બીવી બચ્ચાં હતાં, તેમનાં પોતાનાં અંગત મકાનો તથા હર્યા ભર્યા ખેતરો હતાં. આ વાસ્તવિક્તાઓની મૌજૂદગીમાં તેમના પર રહબાનિયત (સન્યાસ)નો આક્ષેપ કઈ રીતે યોગ્ય ગણાશે.** અને કુર્આને કરીમનો હુકમ છે, અલ્લાહ તઆલા પોતાના ખાસ બંદાઓની આ પ્રમાણે પ્રશંસા કરે છે ! :–

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِاللّٰهِ ''આ તે પાકબાઝ મર્દો છે કે અલ્લાહ તઆલાના ઝિક્રથી તેમને ન તિજારત ગાફેલ કરી શકે છે અને ન ખરીદ વેચાણ.''

હઝરત મહબૂબે ઈલાહી رحمۃ اللہ علیہનો ઈર્શાદ પણ સાંભળો ! :–

''દુનિયા ત્યાગનો અર્થ એ નથી કે કોઈ માણસ પોતે પોતાને નગ્ન કરે અને લંગોટ બાંધીને બેસી જાય, બલ્કે અમારી નજીક દુનિયા ત્યાગ એ છે કે લિબાસ પણ પહેરે, ખાવા પણ ખાય અને હલાલની જે ચીજો મળે તેનો ઉપયોગ પણ કરે, પરંતુ દૌલતને ભેગી કરવાની તરફ આકર્ષિત ન થાય અને દિલમાં તેને જગા ન

આપે."

★ શું સૂફીઈઝમ કોઈ નશો છે જે અમલને પાંગળો કરે છે ?! ★

વિરોધીઓ કહે છે કે, "તસવ્વુફ એક નશો છે અને સૂફીઓએ મિલ્લતના અમલની મજબૂતીને કમજોર બલ્કે લક્વાગ્રસ્ત કરીને રાખી દીધી છે. તેમનો એ આગ્રહ છે કે લોકોએ જોઈએ કે તસવ્વુફની બનાવેલી સોનેરી રૂપેરી જંજીરોથી પોતાનો છૂટકારો કરાવે અને તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)ના પેદા કરેલા કાલ્પનિક વાતાવરણમાંથી નીકળીને વાસ્તવિક્તાની કડવી સચ્ચાઈઓથી ભેટવા તેયાર થઈ જાય."

અમે ખૂબ જ જિમ્મેદારી તથા ખાત્રીપૂર્વક કહીએ છીએ કે **આ આક્ષેપ સરાસર ગલત તથા પાયાહિન છે,** હક઼ીક઼ત એનાથી ઉલ્ટી છે, એ બુઝુર્ગોએ (સૂફીઓએ) મિલ્લતની મુર્દા રગોમાં હમેશાં નવી રૂહ ફૂંકી છે. તેમની ફયઝે નિગાહથી હોસલાઓમાં બુલંદી, નિશ્ચયોમાં મજબૂતી, વલવલાઓમાં સ્ફૂર્તિ અને અમલી શક્તિ, વીજળીક ઝડપ તથા ચમક પેદા થાય છે. તમો જરા પૂર્વગ્રહની પટ્ટી હટાવી દો અને ઈસ્લામની તબ્લીગની ચળવળના જવાંમર્દ ઝંડાધારીઓના નક઼્શે ક઼દમને જોતા જોતા તે મેદાનો સુધી પહોંચવાની કોશિશ કરો જ્યાં હક્ક઼ે બાતિલ પર ક઼ાયમી જીત મેળવી લીધી છે.

★ અખંડ ભારતમાં ઈસ્લામ કોણે ફેલાવ્યો ? ★

અખંડ ભારત પર એક ઉડતી નજર નાખો, સંજરનો એક દરવેશ (ખ્વાજા ગરીબ નવાઝ) ઈસ્લામની તબ્લીગના જઝબાથી ચૂર થઈને પોતાના વતનને છોડે છે, પોતાના કુટુંબીઓ સગાંઓને અલવિદા

કહે છે, પોતાની માલ દૌલત તથા સ્થાયી સંપત્તિથી હાથ ખંખેરીને એકલો બુતક઼દાએ હિંદનું રુખ કરે છે. અહીં (હિંદમાં) કેટલાય એવા ખૂણાઓ હતા જ્યાં ઈસ્લામે ક઼દમ જમાવી લીધા હતા તો કોઈ આસાન જગાએ ચાલ્યો જાત ! પરંતુ એના હોસલાની બુલંદી અને અને એના ઈરાદાની અડગતા અને એના જોશની તીવ્રતા એને રાજપૂતોના એ ઈલાકામાં લઈ જાય છે જ્યાં કુફ્રની કાળી રાત છવાયેલી છે, એક સર્વ સત્તાધીશ રાજા ત્યાંનો સત્તાધારી છે, તે (દુરવેશ) જાલિમ (પૃથ્વીરાજ) રાજાના રાજ્યના કોઈ દૂરના ખૂણાને પોતાનું રહેઠાણ નથી બનાવતો બલ્કે તેની રાજધાની (અજમેર)માં જઈને પોતાનો મુસલ્લો બિછાવી દે છે ! આખી આબાદી મૂર્તિપૂજક છે અને પોતાના તે શિર્કમય અક઼ીદાઓમાં અતિશયોક્તિ કરી રહી છે. તેઓ પોતાના તે મઅબૂદોની વિરુદ્ધ કોઈ વાત સાંભળવાનું માન્ય નથી કરી શકતી, મોટા મોટા બ્રાહ્મણો એ લોકોના અક઼ીદા તથા માન્યતાની રક્ષાના માટે દરેક પ્રકારના ઈલ્મો તથા (જાદૂ વગેરે) વિદ્યાઓથી સજ્જ છે. સત્તાના સિંહાસન પર પૃથ્વીરાજ જેવો જાલિમ તથા જાબિર રાજા બિરાજમાન છે. આવા વિપરિત વાતાવરણમાં જે શખ્સ હક઼્ક઼ની દા'વત આપે છે અને દરેક પ્રકારના ખતરાઓના સામે છાતી તાણીને ઉભો થઈ જાય છે અને પછી **ઈસ્લામના પરચમને એવી રીતે લહેરાવે છે કે તેને સદીઓની ક્રાંતિ પર નમાવી નથી શકતી. તે શખ્સ કોણ છે ? તે એક સૂફી છે ! તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)ના રંગમાં તેનું જાહેર તથા બાતિન (અંતર), તેનું દિમાગ, તેનું દિલ, તેની સોચ અને તેની જીભ સૌ રંગાયેલાં છે ! શું આવા શખ્સના બારામાં તમે એવું કહી શકો છો કે તેની તા'લીમાત અમલની મજબૂતીને લક્વાગ્રસ્ત કરી દેનારી છે, તે જીવન**

સંગ્રામથી ફરારનો માર્ગ બતાવે છે ?! જો તમારામાં એ હિંમત છે તો તમે કહો અને કહેતા રહો, પરંતુ તમારા આ શોર મચાવવાથી હક઼ીક઼ત નષ્ટ નથી થઈ શકતી. **તે દરવેશની (ખ્વાજા ગરીબ નવાઝની) જ ખાનક઼ાહના ફયઝ પામેલા સૂફીઓ હિંદુસ્તાનના પૂર્વ પશ્ચિમમાં ફેલાય જાય છે અને કુફ્ર તથા શિર્કનો અંધકાર જે સદીઓથી અહીં તંબૂઓ જમાવી બેઠો હતો તેને પોતાના કલંદરાના નારા વડે નેસ્તોનાબૂદ કરીને રાખી દે છે.** કાશ ! આ પ્રકારના નુફૂસે કુદ્સિયા (પવિત્ર નફ્સો) મિલ્લતને હમેશાં મયસ્સર થતા.

★ દુનિયામાં ઈસ્લામના પ્રચારમાં સૂફીઓનો કિરદાર ★

કદાચ વાંધો ઉઠાવનારાઓના ઈલ્મમાં નહીં હોય કે જ્યારે ચંગેઝી તોફાને ઈસ્લામી જગતને વેરવિખેર કરીને રાખી દીધુ હતું, હજારો આબાદ શહેરો વેરાન કરી દેવામાં આવ્યા હતાં, લાખો બેગુનાહોને ક઼ત્લ કરી દેવામાં આવ્યા હતા, સૌથી સુંદર શહેર બગદાદની ઈંટથી ઈંટ બજાવી દેવામાં આવી હતી, બુદ્ધિ તથા શાણપણથી સોચનારા ઈસ્લામના ભાવિ બાબતે નિરાશ થઈ ગયા હતા ! ત્યારે ખબર છે તમને કે આ ખતરનાક તોફાનનું રુખ કોણે ફેરવી દીધું હતું ?! **કોણે ઈસ્લામના દુશ્મનોને ઈસ્લામની શમ્અના પરવાના બનાવી દીધા હતા ? તે આ જ સૂફીઓના ટોળાની વ્યક્તિ હતી જેની એક નજરે સમગ્ર વાતાવરણમાં હલચલ મચાવી દીધી હતી !** ઈશારો પામતાં હલાકૂખાનના પુત્ર તગૂદારખાનને ઈસ્લામની દા'વત આપવાના માટે તશરીફ લાવ્યા. તે શિકારથી પરત આવી રહ્યો હતો. પોતાના મહેલના દરવાજા પર એક દરવેશને જોઈને તેણે મઝાકમાં પૂછયું, **"હે દરવેશ ! તમારી દાઢીના વાળ સારા છે કે મારા કૂતરાની પૂછડી ?!"** આ બેહૂદા સવાલ પર આપ તદ્દન ગુસ્સે ન થયા અને ખૂબ જ સંયમપૂર્વક ફર્માવ્યું, **"જો હું મારી જાંનિષારી તથા વફાદારીથી મારા માલિકની ખુશ્નુદી (રાજીપો) હાંસલ કરી લઉં તો મારી દાઢીના વાળ સારા છે, નહીં તો તમારા કૂતરાની પૂછડી સારી છે જે આપનું આજ્ઞા પાલન કરે છે અને આપના માટે શિકારની સેવા આપે છે."** તગૂદારખાન આ અણધાર્યા જવાબથી ખૂબ જ પ્રભાવિત થયો અને આપને મહેમાનની હૈસિયતથી પોતાની પાસે રોક્યા, અને આપની કોશિશથી તેણે પર્દા પાછળ ઈસ્લામ સ્વીકારી લીધો પણ પોતાની ક઼ૌમના વિરોધના ડરથી તેની જાહેરાત ન કરી. પછી તેમને એવું કહીને વિદાય કર્યા કે હાલ આપ જાવ, મારી ક઼ૌમને હું માનસિક રીતે ઈસ્લામ સ્વીકાર માટે તૈયાર કરીશ, જેથી આપ વતન પરત થઈ ગયા.

અમુક અરસા પછી આપનો ઈન્તેકાલ થઈ ગયો. વફાતથી પહેલાં પોતાના પુત્રોને વસિયત કરી કે તેઓ તગૂદારખાનની પાસે જાય અને તેને પોતાનો વાયદો અપાવે. અમુક સમય બાદ તેઓ તગૂદારખાનની પાસે પહોંચ્યા અને પોતાની ઓળખ આપી અને પોતાના આવવાનો સબબ દર્શાવ્યો. તેણે કહ્યું, અન્ય સર્વ સરદાર ઈસ્લામ સ્વીકારવા તૈયાર છે પરંતુ ફલાણો સરદાર હજી ઈસ્લામ સ્વીકારવા તૈયાર નથી, જો તે સીધા માર્ગે આવી જાય તો આ મુશ્કેલી સરળ થઈ શકે છે. આપે તેને બોલાવી મંગાવ્યો અને તબ્લીગ કરી. તેણે કહ્યું, મારી આખી જિંદગી જંગના મેદાનમાં ગુજરી છે જેથી હું ઈલ્મી દલીલો નથી સમજી શક્તો, મારી એક જ માંગણી છે કે આ દરવેશ મારા પહેલવાન સાથે મુક઼ાબલો કરે, જો એને પછાડી આપે તો હું મુસલમાન થઈ જઈશ ! તગૂદારખાને આપનું દુબળુ

સૂફીઈઝમની હક઼ીક઼ત તેના પર વાંધા અને જવાબો

પાતળુ કમજોર શરીર જોઈને આ માંગણીને રદ કરવા ચાહ્યું, પણ આપે એ ચેલેન્જને મંજૂર કરી લીધી. મુકાબલાના માટે તારીખ તથા સ્થળ નક્કી થઈ ગયું. નિશ્ચિત દિવસે અસંખ્ય લોકો આ અજીબો ગરીબ દંગલ જોવા માટે એકત્ર થઈ ગયા. એક તરફ દુબળો પાતળો કમજોર અતિ વૃદ્ધ માણસ અને બીજી તરફ હટ્ટો કટ્ટો તંદુરસ્ત નવજુવાન ! તગૂદારખાને ખૂબ જ કોશિશ કરી કે આ મુકાબલો ન થાય પરંતુ તે દરવેશ મુકાબલો કરવા આગ્રહી રહ્યા. જ્યારે બંને પહેલવાન અખાડામાં નીકળ્યા તો આપે એટલા જોરથી પોતાના હરીફને એક તમાચો માર્યો કે તેનુ માથુ ફાટી ગયું, તે બેહોશ થઈને જમીન પર પડી ગયો. તે સરદાર વાયદા પ્રમાણે મેદાનમાં નીકળ્યો અને આપના હાથને બોસો આપ્યો અને પોતાના મુસલમાન થવાનું એલાન કરી દીધું. તગૂદારખાને પણ પોતાના ઈમાનની જાહેરાત કરી અને પોતાનું નામ અહમદ રાખ્યું.

હલાકૂખાનનો એક કાકાનો છોકરો હતો જેનું નામ બરકા હતું તેને પણ હઝરત શયખ શમ્સુદ્દીન બાખૂરીએ ઈસ્લામથી પાવન કર્યો. **આ રીતે આ પાક આદતોવાળા સૂફીઓની ઈમાની બહાદુરીએ તથા હૃદયાકર્ષક તબ્લીગી તરીકાથી સનમખાનાથી કા'બાના પાસબાન મળી ગયા.**

કુસ્તુન્તુનિયાની ફતહનો બનાવ એ ઈસ્લામી ફતહોમાંનો એક અજોડ બનાવ છે. તમો જાણો છો કે ૨૨ વર્ષના સુલ્તાન મુહમ્મદને કોણે એ કઠિન ચળવળને સર કરવા માટે ઉત્તેજીત કર્યો હતો ? તે એક સૂફી હતા (હઝરત આકા શમ્સુદ્દીન) જે સુલ્તાન મુહમ્મદના મુર્શિદે તરીકત હતા. તેમના પ્રોત્સાહન તથા બશારતે આ અજોડ કારનામુ અંજામ આપ્યુ.

જે સૂફીઓની ઉમદા કોશિશોના સદકામાં દુનિયામાં ઈસ્લામ

ફેલાયો, કિલ્લા તથા શહેરો ફતહ થયાં, કૌમો તથા દેશોનાં મુકદ્દર સવર્યાં, તેમના બારામાં આ દેશના લોકો એવું કહે કે તસવ્વુફ (સૂફીપણુ) એક નશો છે, ચિંતન તથા વિચારણાની શક્તિઓને નિષ્ક્રિય કરી દે છે, અમલની મજબૂતીને અપંગ બનાવી દે છે તો આ જુલ્મ પર કોને શિકાયત કરવામાં આવે !

★ સૂફીઓ વિશે ગૈરો શું કહે છે ?! ★

આવો ! ગૈરોને પૂછીએ કે તેઓ સૂફીઓના બારામાં શું મંતવ્ય ધરાવે છે. પ્રો. ખલીક અહમદ નિઝામીનું એક લખાણ વાંચો :–

"યૂરોપના મુસ્તશ્રિક જ્યારે ઈસ્લામી ઈતિહાસનો અભ્યાસ કરે છે તો તેમને એ જોઈને આશ્ચર્ય થાય છે કે મુસલમાનોની રાજકીય પડતી કદી તેમના દીની નિઝામ (વ્યવસ્થા)ને તબાહ ન કરી શકી, બલ્કે પ્રોફેસર હિટ્ટીના કથનાનુસાર મોટા ભાગે એવું થયું કે ઈસ્લામની રાજકીય અતિ અંધકારમય પળોમાં મઝહબી ઈસ્લામે અમુક અતિ શાનદાર કામયાબીઓ હાંસલ કરી. હોલેન્ડના એક પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટે દબાયેલા શબ્દોમાં આ વાત પર આશ્ચર્ય પ્રદર્શિત કર્યું કે ઈસ્લામનું રાજકીય અધઃપતન તો વારંવાર થયું પરંતુ રૂહાની ઈસ્લામમાં પ્રગતિનો ક્રમ સતત ચાલુ રહ્યો. *(તારીખે મશાઈખે ચિશ્ત, પેજ–૯)*

મઝકૂર પ્રોફેસરે એક મશ્હૂર મુસ્તશ્રિક એચ.એ. આર્ગબ (GIBB)ના એક પ્રવચનનો પણ હવાલો આપ્યો છે જે તેમણે ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટીની મજલિસના સમક્ષ કર્યું હતું. આર્ગબે કહ્યું :–

"ઈસ્લામી ઈતિહાસમાં અનેકવાર એવા મોકાઓ આવ્યા કે ઈસ્લામી સંસ્કૃતિ (કલ્ચર)નો સખ્તીપૂર્વક મુકાબલો કરવામાં આવ્યો, પરંતુ તેમ છતાં તેને દબાવી ન શકાયું, તેનું મહાન કારણ

એ છે કે તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ) અથવા સૂફીઓની વિચાર શૈલી તુરત જ એની મદદે આવી જતી હતી અને તેને પોતાની શક્તિ તથા મજબૂતી આપી દેતી હતી જેથી કોઈ શક્તિ એનો મુક઼ાબલો કરી શકતી ન હતી.''

ઈસ્લામના વિરોધીઓ અને બુરુ ચાહનારા તો આ તોફાની શક્તિનો અંદાજો કરીને કાંપી રહ્યા છે જે તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)ના મીઠા ઝરણાના મૂળેથી મિલ્લતને હાંસલ થાય છે, અને આ બાજુ કહેવાતા મુસ્લિમો છે કે આવી લઘુતાગ્રંથિમાં પીડાઈ રહ્યા છે અને શંકાકુશંકાઓ ખડી કરીને આ સફાઈ કરનાર ઝરણાને ડહોળુ કરવા મથી રહ્યા છે.

તસવ્વુફ (સૂફીઈઝમ)નો ઈતિહાસ તથા સૂફિયાએ કિરામની પવિત્ર જિંદગીઓને જોઈને એક ન્યાયપ્રિય વ્યક્તિ એ નિર્ણય કરવા પર મજબૂર બને છે કે **ઈસ્લામ સાથે તસવ્વુફને તે જ સંબંધ છે જેવો કે રૂહને શરીર સાથે છે, ખુશ્બુને ફૂલની પાંખડી સાથે છે અને રોશનીને ચંદ્ર સાથે છે.** જ્યારથી તસવ્વુફની તરફ આપણુ આકર્ષણ ઘટી ગયું છે ત્યારથી ઈબાદતોના ગુલશનમાં જે ફૂલો ખિલે છે તે એ મહકથી વંચિત છે, અમલોનાં જે ઝાડો છે તે ફળથી વંચિત છે, શરીર તો બારગાહે ઈલાહીમાં ઝુકે છે પરંતુ રૂહને ખબર સુદ્ધાં નથી થતી ! જીભ તસ્બીહ વ તહલીલમાં વ્યસ્ત થાય છે પણ દિલ કોઈ અન્ય રણમાં ભટકી રહ્યું હોય છે, ન ઈબાદતોમાં મજા રહી ન અમલોની નૂરાનિયતના જલ્વા નજર આવે છે.

★ અંતમાં જરૂરી ગુઝારિશાત ★

વર્તમાનકાળ ભૌતિકવાદી છે, દરેક વ્યક્તિ ભૌતિક સંપત્તિ, ભૌતિક લિજ્જતો તથા મજાઓ અને ભૌતિક શાનો શૌકતની પ્રાપ્તિના માટે દીવાનાવાર કામમાં લાગેલો છે. આ દૌરમાં એને

એની તદન કોઈ પરવા નથી કે પાકીઝા અખ્લાક઼ી પ્રતિષ્ઠાઓ કઈ રીતે પાયમાલ થઈ રહી છે, રૂહાનિયતનો સુશોભિત ચહેરો શાથી બેડોળ થઈ રહ્યો છે અને દિલની દુનિયા લોભ લાલચ અને હસદ તથા કીનાની ગંદકીઓથી કેટલા અંશે બદ્બૂદાર થઈ રહી છે. જો આ દીવાનગી આપણને કોઈ સારા પરિણામથી મિલાવી દેત તો અમે જરા પણ એના વિરુદ્ધ વિરોધનો અવાજ બુલંદ ન કરત, પરંતુ આપણે ઉઘાડી આંખોએ જોઈ રહ્યા છીએ કે **આપણે ખૂબ જ ઝડપભેર પડતી તથા અધોગતિની નિકટ થતા જઈ રહ્યા છીએ, અને આ એવો ખાડો છે જેમાં જે ક઼ૌમ પડી છે પછી એને ઉભરવાનુ નસીબ નથી થયું. મિલ્લતના શુભેચ્છકો પર ફર્ઝ બને છે કે તેઓ પોતાની સર્વ ઈલ્મી, રૂહાની તથા અમલી ક઼ાબેલિયતોને કામે લગાડીને પોતાની ક઼ૌમને એ ખાડામાં પડવાથી બચાવે. એનો સૌથી અસરકારક તરીક઼ો એ છે કે એ પાકીઝા ફિતરત હસ્તીઓનો સાફ સુથરો કિરદાર પેશ કરે જ્યાં લિલ્લાહિયત, ખુલૂસ, ક઼નાઅત (થોડામાં સંતોષ), બેપરવાઈ, ઉચ્ચ હિંમત, બહાદુરી, સખાવત તથા દરેક માનવીથી પુષ્કળ હમદર્દીના અન્વાર (કિરણો) દિલ તથા દષ્ટિને રોશની બખ્શી રહેલ હોય. અને આ સર્વ ખૂબીઓ પોતાની પૂરી ચમક દમક સાથે સૂફિયાએ કિરામના જીવન ચરિત્રોમાં જ મયસ્સર થઈ શકે છે.**

અંતમાં એક અદના ગુઝારિશ કરવાની પરવાનગી ચાહું છું કે કોઈ **વલીએ કામિલના સજ્જાદાનશીનની જિમ્મેદારીઓ** ખૂબ જ મહત્વની હોય છે. અક઼ીદતમંદો પોતાના શયખના જાનશીનથી ખૂબ જ અપેક્ષાઓ રાખે છે, એટલા માટે સજ્જાદાનશીન માટે

અનિવાર્ય છે કે ઈલ્મ તથા વિદ્યામાં પણ ઉચ્ચ કક્ષાએ હોય અને અખ્લાક તથા કિરદારમાં પણ દષ્ટાંતરૂપ હેસિયતનો માલિક હોય. એટલા માટે એમને દરખાસ્ત છે કે પોતાની જાહેરી તથા બાતિની ઔલાદમાંથી જે ફરઝંદને તે પોતાની જાનશીની માટે સિલેક્ટ કરે તેની તા'લીમી તથા અખ્લાકી કેળવણી પ્રતિ ખાસ ધ્યાન કરે, તે પ્રાચીન અર્વાચીન એજ્યુકેશનનો માહિર બને, ''મશ્હૂર'' આલિમ, યુનિવર્સિટીઓનો ફાઝિલ બને અને તેની સાથે સાથે તેનો અખ્લાક તથા કિરદાર એટલો ઉચ્ચ હોય કે કોઈ બુરુ ઈચ્છનાર આંગળી ન ચીંધી શકે. આવા હોનહાર સપૂત જ આ પુરફિતન દૌરમાં ફકીરી તથા દુરવેશીની શમ્અને રોશન રાખી શકે છે. ડો. ઈકબાલે સાચુ કહ્યું છે :–

હવા હૈ તંદો તેઝ લેકિન ચિરાગ અપના જલા રહે હૈ
વો મર્દે દરવેશ જિસકો હક્કને દીએ હૈ અંદાઝે ખુસ્રવાના

વિરોધીઓ આ તસવ્વુફના ક્રમને કોશિશો છતાં ન નુકસાન પહોંચાડી શક્યા ન ભાવિમાં પહોંચાડી શકશે. આપણને જે નુકસાન પહોંચાડયું છે તે જાહિલ તથા કમજોર કિરદારના સૂફી બની બેઠેલાઓએ જ પહોંચાડયું છે. *(મકાલાત, અઝ : પીર કરમશાહ અઝહરી)*

એક વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખશો કે અમે એ વાતથી ઈન્કાર નથી કરતા કે સૂફીઓની સફોમાં એવા લોકો ઘૂસી ગયા છે જે જાહેરી રીતે આબિદ તથા ઝાહિદ હોવાનો ઢોંગ કરે છે પણ અસલમાં તેની પાછળ તેમનો હેતુ માલ તથા વાહ વાહ કમાવાનો છે, પરંતુ મને બતાવો કે માનવજીવનના કયા ક્ષેત્રમાં આ બનાવટી લોકો નથી ?! સ્કોલર્સ, ડોકટર્સ, પ્રોફેસરો, ટીચરો, ન્યાયાધિશો, વેપારીઓ, કલાકારો સર્વ ઠેકાણે આવા લોકો મૌજૂદ છે જેઓ

પોતાના ગૃપના માટે બદ્નામીના સબબ છે. પરંતુ તેમ છતાં એમના વજૂદથી સાચા સત્યપંથી લોકોથી મળતો લાભ ઓછો નથી થતો, તો બનાવટી સૂફીઓના કારસ્તાનોથી અસલ સાચા સૂફીઓની મહાનતાને કાંઈ આંચ આવવાની નથી. અમે જે સૂફીઓની ચર્ચા કરી તે સાચા અર્થમાં સૂફી લકબને પાત્ર છે, નહીં તો લો ! બનાવટી સૂફીઓ વિશે સાચા સૂફીઓએ શું દર્શાવ્યું તે પણ જોઈ લો.

★ ''બનાવટી સૂફી'' વિશે સાચા સૂફીઓ શું કહે છે ? ★

કેટલાક જાહિલ પીરો ''પીરકા બેટા પીર'' એમ વિના લાયકાતે વારસાગત સજ્જાદા બની જાય છે અને **ઈલ્મે દીન હાંસલ કર્યા વિના તરીકતના શહનશાહ બનવાની ડંફાસો મારે છે અને પોતાની વાકછટાથી પબ્લિકને આંજી દઈને શરીઅતથી તથા અમલોથી બેપરવા થઈ જાય છે, દાઢીઓ ટૂંકાવી કે મૂંડાવીને ફરે છે, તો કેટલાક અનેક વિંટીઓ આંગળીઓમાં પરોવીને અને કેટલાક તો નમાઝો ત્યજી દઈને લોકોમાં રૂઆબ છાંટે છે કે અમે તો મક્કામાં નમાઝ પઢીએ છીએ.....વગેરે.** તો એવા લોકોની શાન ઠેકાણે લાવવા અંતમાં મહાન સૂફી બુઝુર્ગોની કિતાબોમાંથી અમુક વાતો રજૂ કરીએ છીએ તો પબ્લિક પણ તેવાઓને ઓળખી લે અને અલ્લાહ તૌફીક આપે તો એવા બની બેઠેલા પીરો સૂફીઓ પણ તૌબા કરીને તસવ્વુફની પાકીઝા રાહને બદ્નામ કરવાથી બચે.

સચફુલ ગૌષુલ આ'ઝમ નામની કિતાબમાં છે કે :–

''બનાવટી સૂફી કહે છે કે જ્યારે બંદો મહોબ્બતના સ્થાને (એટલે કે તરીકતમાં) પહોંચી જાય છે તો એના માટે શરીઅતની બધી અમરો નેહી (શરીઅતના હુકમો) રદ થઈ જાય છે. (એટલે કે માફ થઈ જાય છે) એના કારણે તેઓ નમાઝ નથી

પઢતા, રોઝા, નથી રાખતા, હરામને હલાલ સમજે છે, તેથી એટલા માટે આ બધા કાફિર જહન્નમી થઈ ગયા અને કાયમ માટે દોઝખમાં સબડીને અઝાબ ચાખતા રહેશે.''

અન્વારુલ આરિફીન માં છે કે **હઝરત મુજદ્દિદ અલ્ફેષાની** ફર્માવે છે કે :–

''અહવાલ (કશ્ફની હાલત) શરીઅતના તાબા હેઠળ છે. અને શરીઅત કતઈ છે અને ખુદાની વહીથી સાબિત થયેલ છે. અને અહવાલ ઉમૂરે ઝન્ની (ધારણાથી નક્કી થયેલ) છે જે કશ્ફ અને ઈલ્હામથી સાબિત છે.''

એના પછી હઝરત ફર્માવે છે કે :–

''કેટલાક અધુરા દરવેશ (બનાવટી સૂફી) પોતાના કશ્ફ પર ભરોસો કરીને શરીઅતે મુતહ્હરાનો ઈન્કાર અને વિરોધ કરવા લાગે છે. જો હઝરત મૂસા કલીમુલ્લાહ علیہ السلام પણ હુઝૂર ﷺના સમયમાં હોત તો એમને પણ નબી ﷺની પૈરવી કર્યા વગર કોઈ રસ્તો ન હતો, તો પછી આ કોરબાતિનો (દિલના આંધળા એટલે બનાવટી સૂફી)ને વિરોધ કરવાનો શું હક્ક છે ?''

મરગૂબુલ કુલૂબમાં હુઝૂર ﷺની એક હદીષ નકલ કરવામાં આવી છે કે હુઝૂર ﷺ ફર્માવે છે :–

''જે શખ્સ ઈલ્મે દીન પ્રાપ્ત કર્યા વગર ઝાહિદ (દુનિયાથી મોઢું ફેરવી લઈને ખુદાની નજદીકી પ્રાપ્ત કરવાવાળો) બને છે તે જીવનના અંતકાળમાં પાગલ થઈ જાય છે.''

(હવાલો : ઈલ્મે દીનનું મહત્વ તથા સૂફીપણાની વાસ્તવિક્તા, અઝ : હઝરત મૌલાના કારી અબ્દુલ કલામ રઝવી)

ઈમામ શાફઈ رضی اللہ عنہ ફર્માવે છે કે, **''અલ્લાહ તઆલાએ**

કદી પણ કોઈ જાહિલ (અજ્ઞાની)ને પોતાનો વલી બનાવ્યો નથી.''

ગૌષ પાક رحمۃ اللہ علیہ તરીક઼તની રાહ પર ચાલનાર સૂફીની ઓળખ દર્શાવતાં ફર્માવે છે :–

''ખુદા સિવાય કોઈ ચીજની તરફ ધ્યાન ન લઈ જાય (તરીક઼તની રાહ પર ચાલનાર) જે એવું ઈચ્છે તે એનાથી નકકી કરેલી હદોને (શરીઅતને) કદી ન ઓળંગે અને એના દરેક 'અમરો નેહી' (કામ કરવા કે ન કરવાના હુકમો)ની હિફાઝત કરે. જો શરીઅતની હદોમાંથી કોઈ હદમાં ખલેલ પાડશે તો જાણી લે કે તું ફિત્નામાં પડેલો છે, નિઃશંક ! શૈતાન તારી સાથે રમત કરી રહેલ છે, તો તું તરત જ શરીઅતના હુકમ તરફ પાછો વળી જા અને એને વળગી જા અને પોતાના નફસની ઈચ્છાઓ છોડી દે, એટલા માટે કે જે હક઼ીક઼ત શરીઅતની દ્રષ્ટિએ સ્વીકાર્ય ન હોય તે હક઼ીક઼ત બાતિલ છે. *(તબકાતુલ ઔલિયા)*

આ જ ગૌષે પાક رحمۃ اللہ علیہ ફર્માવે છે કે :–

''ફિક઼્હનો ઈલ્મ પ્રાપ્ત કર ! ત્યાર બાદ ખલ્વતનશી (દુનિયાથી સંબંધ છોડી ખૂણામાં બેસી ઈબાદત કરનાર) બન. જે ઈલ્મ વગર ખુદાની ઈબાદત કરશે તે જેટલું સમારશે તેના કરતાં વધુ બગાડશે. પોતાની સાથે ખુદાની શરીઅતની શમ્આ લઈ લે.'' *(બેહજતુલ અસરાર)*

સૈયદુત્તાએફા હઝરત જુનૈદ બગદાદી رحمۃ اللہ علیہ ફર્માવે છે કે :–

''જેણે ન કુર્આન યાદ કર્યું ન હદીષ લખી એટલે કે **જે શરીઅતના ઈલ્મથી માહિતગાર નથી તો તરીક઼તના વિષયમાં એનું અનુસરણ ન કરો અને એને પોતાનો પીર ન બનાવો,** કારણ કે આપણો આ તરીક઼તનો ઈલ્મ એકદમ કુર્આન

અને હદીષનો પાબંદ છે." *(રિસાલએ કુશૈરિયહ્)*

સુલતાનુલ આરિફીન હઝરત બાયઝીદ બોસ્તામી رحمۃ اللہ علیہ ફર્માવે છે કે :–

"જો તમે કોઈ વ્યકિતને જુઓ કે એવી કરામત પામેલ છે કે હવા ઉપર પલાંઠી વાળી બેસી શકે છે તો એનાથી છેતરાશો નહીં, જ્યાં સુધી એ ન જુઓ કે ફર્ઝો તથા વાજિબો અને મકરૂહ તથા હરામ તદ્ઉપરાંત શરીઅતની હિફાઝત માટેના જરૂરી આદબોમાં એની શું હાલત છે ?" *(રિસાલએ કુશૈરિયહ)*

આરિફ બિલ્લાહ હઝરત અબૂ અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને ખફીફ ફર્માવે છે કે :–

"તસવ્વુફ (સૂફીપણુ) એનું નામ છે કે દિલ સ્વચ્છ કરવામાં આવે અને શરીઅતમાં હુઝૂર ﷺની પૂરેપૂરી પૈરવી (અનુસરણ) કરવામાં આવે." *(તબકાતે કુબરા)*

ઈમામ શહાબુદ્દીન સુહરવર્દી પોતાની કિતાબ "અવારિફુલ મઆરિફ"માં ફર્માવે છે કે :–

"કેટલાક ફિત્નાખોરોએ સૂફીઓનો વેશ ધારણ કરી લીધો છે જેથી સૂફી તરીકે ઓળખાય, જો કે એમને સૂફીઓથી કાંઈ લેવા દેવા નથી. પરંતુ તેઓ ઘમંડ તથા ભ્રમમાં સપડાએલા છે અને કહે છે કે એમનાં દિલ કેવળ ખુદાની તરફ વળી ગયેલાં છે અને આ જ ધ્યેય સુધી પહોંચી જવું છે ! અને શરીઅતના નિયમોનું પાલન કરવાનું એ (બનાવટી સૂફી) સામાન્ય લોકોના માટે જ હોવાનું જણાવે છે ! એમની આ વાત તદ્દન બેદીનીની તથા અલ્લાહ તઆલાની બારગાહથી દૂર કરી દેનાર છે, એટલા માટે કે જે હક઼ીક઼તને શરીઅત રદ કરી દે તે હક઼ીક઼ત નથી પરંતુ બેદીની જ છે." *(અવારિફુલ મઆરિફ)*

આ જ ઈમામ સુહરવર્દી ફર્માવે છે કે :–

"એ મારો અક઼ીદો (માન્યતા) છે કે જે વ્યકિતના હાથે ચમત્કાર થાય અને તે શરીઅતના હુકમોનું સંપૂર્ણ પાલન કરતો ન હોય તો તે વ્યકિત **બેદીન** છે, અને એ ચમત્કાર જે તેના હાથે જાહેર થાય તે કરામત નથી પણ **છેતરપિંડી** તથા **ઈસ્તેદરાઝ** છે." *(નફહાતુલ્ ઉન્સ, વધુ માટે વાંચો : ઈલ્મે દીનનું મહત્વ તથા સૂફીપણાની વાસ્તવિક્તા)*

સારાંશ કે પબ્લિક પણ સાચા અર્થમાં રાહે સુલૂક તથા તસવ્વુફ શું છે તેને સમજે અને સાચા તથા બનાવટી સૂફીઓનો ફરક ઓળખી લે તો તસવ્વુફ વિશે કોઈ ગલતફહમી નહીં રહે.

અંતમાં વાંચકોના લાભ ખાતર **પીર કેવો હોવો જોઈએ ?** એના સંબંધમાં **કમસે કમ ચાર શરતો** ઉલમાએ દર્શાવી છે તેની નોંધ કરી લેશો અને **આ શરતોને આધિન ન હોય તે સૈયદ કે ગૈર સૈયદ કોઈ પણ હોય તે પીર જ નથી !** એટલું જાણી લઈને ગુમરાહીથી બચશો. ખુદા નખ્વાસ્તા કોઈનો પીર આ શરતો મુજબનો ન હોય તો તે અન્ય સાચા પીરની તલાશમાં લાગી જાય !

★ પીર થવાની શરતો ★

(૧) **"સુન્ની સહીહુલ અક઼ીદાવાળા હોવું"** પીર જો સુન્ની સહીહુલ અક઼ીદાવાળો ન હોય તે પીર શું બનશે, પરંતું પોતે જ ગુમરાહ અથવા કાફિર હશે. એના હાથમાં હાથ આપવો શૈતાનના હાથમાં હાથ આપવા સમાન છે. આજે ઘણા ઉઘાડા બેદીન વહાબી–દેવબંદી કે જેઓ મુદ્દલમાં તો ઔલિયાએ કિરામનો ઈન્કાર કરનાર તથા દુશ્મન છે છતાં છેતરપિંડી માટે તેમણે પીરી મુરીદીની જાળ ફેલાવેલ છે. સાવધાન ! એમનાથી સાવચેત રહેશો, નહીં તો ઈમાન પણ ગુમાવી બેસશો.

(૨) **"પીર સાચા અર્થમાં આલિમ હોય અથવા જાહેરી ઈલ્મમાં ઓછામાં ઓછો એટલો માહિતગાર હોવો જોઈએ કે બધી દીન માટે જરૂરી બાબતો (જરૂરીયાતે દીન)નો જાણકાર હોય. હરામ તથા હલાલ, હક઼ તથા બાતિલ, કુફ્ર તથા ઈમાનની વચ્ચે તફાવત કરી શકતો હોય. તે ઉપરાંત પોતાને જરૂરી બધા મસાઈલોમાં બીજા કોઈનો મોહતાજ ન હોય પરંતું પોતે જ દીની કિતાબોમાંથી પ્રાપ્ત કરી શકે."** જો પીરમાં એટલો ઈલ્મ નહીં હોય તો તે હક઼ તથા બાતિલ, કુફ્ર તથા ઈમાન, હલાલ તથા હરામમાં તફાવત નહીં કરી શકે. ખાસ કરીને જરૂરિયાતે દીન જેના પર ઈમાનનો આધાર છે તો જ્યારે એનું જ્ઞાન નહીં હોય તો એના પર અમલ કેવી રીતે કરી શકશે ?! અને આજે નહીં તો કાલે ગુમરાહિયતના દલદલમાં ફસાવાનો ચોક્કસ ખતરો છે. એટલા માટે આવા બેઈલ્મ–જાહિલ પીરને પીર બનાવવો જાણે કે શૈતાનના મસ્ખરાને પીર બનાવ્યો ગણાશે એનો ખુલાસો ઉપર આવી ગયો છે.

(૩) **"પીર ફાસિક઼ તથા ફાજિર ન હોય.** એટલે કે ઉઘાડે છોગે ગુનાહનું કામ કરતો ન હોય. મલતબ કે ખુલ્લમ ખુલ્લા શરીઅતની વિરૂધ્ધ વાતો કરવી, બાજમાઅત નમાઝ તથા ઈસ્લામના અન્ય અરકાનોની પાબંદી ન કરવી, જૂઠ, ગીબત, દાઢી મૂંડાવવી અથવા મુટ્ઠીથી કમ કતરાવવી, જાહેરમાં ફોટા પડાવવાનો આદી ન હોય, ટી.વી. પર સિરીયલો, પિક્ચરો, રમતો વગેરે જોતો ન હોય, બેપર્દા નામહરમ સ્ત્રીઓને સામે બેસાડનાર તથા હાથ ચૂમાડનાર, વહાબી દેવબંદીઓ સાથે મેળમેળાપ, ઉઠક બેઠક રાખનાર.....વગેરે કામો કરતો ન હોય." **ફાસિક઼** તથા **ફાજિર** તો તે છે **જેની સાક્ષી (ગવાહી) સુધ્ધાં શરીઅતે માન્ય નથી** રાખી તેમજ નમાઝમાં તે **ઈમામ નથી બની શકતો** તો પછી દીની બાબતમાં એ તમારો **પીર કઈ રીતના થઈ શકે છે ?!**

(૪) **હુઝૂર ﷺ સુધી સિલસિલાનો ક્રમ જોડાયલો હોય,** એટલે કે તમારા પીરથી લઈને હુઝૂર ﷺ સુધી શજરાના ક્રમમાં જેટલા પણ પીરો છે તે બધા શરતો મુજબ હોય. એમનામાંથી કોઈ એક પણ જો શરતો મુજબનો પીર (એટલે આ ચાર શરતોવાળો) નથી તો સિલસિલો (ક્રમ) જોડાયેલો રહેશે નહીં. કોઈ એક પણ શરતો મુજબ ન હોવાના કારણે ક્રમ તૂટી જશે અને ઉપરથી આવતા ફયઝ તથા બરકતોથી પણ વંચિત રહેવું પડશે. **એટલા માટે, હે લોકો ! સાવધાન ! થઈ જાવ કે કોઈના હાથમાં હાથ આપતાં પહેલાં પીરની સારી રીતે તપાસ કરી લો, કે એ પીરમાં ચારેય શરતો સમાયેલી છે કે નહીં ?! જો સમાયેલી હોય તો ઠીક, નહીં તો કોઈ બીજા શરતો મુજબના પીરની શોધ કરો.** *(ઈલ્મે દીનનું મહત્વ તથા સૂફીપણાની વાસ્તવિક્તા)*

وما علينا الا البلاغ المبين